

DOI 10.36074/logos-14.02.2025.051

МОДЕЛІ ТВОРЕННЯ НАЙМЕНУВАНЬ НОСІЇВ ПРОЦЕСОВИХ ОЗНАК В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЗИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Пілецький Володимир Іванович¹

1. кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови

Львівський національний університет ім.Ів.Франка, УКРАЇНА

ORCID ID: 0009-0006-4051-7348

Анотація. Описано словотвірну будову похідних термінів-назв носіїв процесових ознак в сучасній українській фізичній термінології. Виявлено часткові словотвірні значення похідників у межах фізичної термінології Виокремлено структурні типи твірних основ та словотворчі форманти, з'ясовано продуктивність словотвірних моделей суфіксальних фізичних термінів, виявлено специфічні риси, притаманні проаналізованим типам похідників. З'ясовано характер взаємозв'язків між різними словотвірними типами в межах досліджуваної словотвірної категорії.

Постанова проблеми. Мовна специфіка сучасного українського терміна, що функціює в межах спільної словотвірної категорії, ще не стала предметом спеціального наукового дослідження лінгвістів. Вони здебільшого розглядають український термін як особливий знак серед лексем національної мови або використовують його як об'єкт для ілюстрації теоретичних засад загального термінознавства. Тому українські мовознавці особливу увагу звертають на семантику терміна й особливості вияву парадигматичних відношень (синонімних, омонімних, паронімних і родовидових) в термінній лексиці, а також на пошуки доказової бази, що ілюструє таку фундаментальну властивість терміна, як тенденція до однозначності. Дискусії в різноманітних термінознавчих студіях останніх років відбуваються саме із приводу найбільш прийнятних назв спеціальних понять з ряду однотипних найменувань, серед яких чільне місце займають 436 різноструктурні дієслова та похідники від них.в рамках тих самих словотвірних категорій. Дослідженню українських суфіксальних термінів як таких, що належать до спільної словотвірної категорії назв процесових ознак, присвячено цю статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало місця в різноманітних дослідженнях займає етимологія термінів, що належать до різноманітних терміносистем, а також історія формування найменувань спеціальних понять. Тематичні обрії українського термінознавства розширюють недавні монографічні дослідження, де внутрішньомовні чинники розвитку терміносистем пов'язано з теорією мовного планування [1], детально проаналізовано роль і місце греко-латинських коренів у різноманітних терміносистемах [2] чи розвиток термінології пов'язано з лінгвоцидом української мови в ХХ ст. [4, 5].

Віднедавна стали з'являтися окремі праці, де узагальнено теорію і практику розбудови українських терміносистем починаючи із середини ХХ століття. Прикладом може слугувати стаття Ірини Кочан "Українське термінознавство вчора, сьогодні, завтра", де авторка виокремлює три основні напрямки розвитку сучасного українського термінознавства: "1) організаційні складники (утворення термінологічних центрів, проведення конференцій, співпраця на міжнародній арені) тощо; 2) наукові праці (дисертації, монографії), навчальні матеріали (підручники й посібники з термінознавства); 3) термінологічна лексикографія (термінографія)"[3]. Результатом став висновок про те, що сучасне українське термінознавство має здобутки в організаційному (проведення конференцій, нарад, семінарів, співпраця з міжнародними термінологічними організаціями), науковому (захист кандидатських дисертацій, написання монографій), навчальному (наявність підручників, посібників з термінознавства), лексикографічному (видання термінологічних словників) аспектах порівняно з набутками від середини ХХ ст. до наших днів.. Зіставляючи показники названих вище тенденцій розвитку сучасного українського термінознавства упродовж останнього століття, І.Кочан твердить про зародження в середні ХХ ст. теоретичного і практичного українського термінознавства, його утвердження в часи незалежності і перспективи подальшого розвитку. Водночас дослідниця виявляє певні недоліки термінологічного процесу, вказує на шляхи їх подолання [3]. Погоджуючись із основними положеннями статті, хочу, однак, зауважити, що народжувалось і розвивалось сучасне українське термінознавство починаючи середини ХІХ, а не ХХ століття. За такого підходу можна значно поглибити висновки про основні тенденції розвитку термінологічних систем і студій над ними в новітній історії України.

Найгарячіші дискусії в різноманітних термінознавчих студіях та в термінологічних конференціях останніх років відбуваються насамперед з приводу відбору найбільш прийнятних назв спеціальних понять з ряду однотипних утворень, в тому числі й тих, які є назвами носіїв процесової ознаки. Українські терміни-назви носіїв процесових ознак творяться від

SECTION 19.
PHILOLOGY AND JOURNALISM

питомих і позичених твірних основ. Спочатку розглянемо питомі найменування спеціальних фізичних понять, а потім перейдемо до розгляду позичених термінів.

Питомі терміни

Найменування носіїв процесових ознак у фізичній термінології української мови творяться додаванням до дієслівних основ одного з 8 питомих суфіксів (-ач – 172 терміни, -ник – 71, -ок – 8, -ун – 6, -чик – 4, -тель – 2, -іль – 1, -ій – 1, усього 266 дериватів). Основними засобами творення є суфікси – ач і –ник. Решта морфем або поступається словотвірною активністю названим суфіксам (-ок, -чик), або зовсім не бере участі у сучасному термінотворі, вичленовуючись в одиничних девербативах, утворених в минулому (-ун, -тель, -іль, -ій).

Словотвірний тип “ДО+ -ач”. Загальне словотвірне значення девербативів з суфіксом –ач “предмет, що діє або служить для виконання дії” у фізичній термінології української мови актуалізується у двох окремих: а) “прилад, механізм, що діє або служить для виконання дії”: *вимикач, вимірювач, випрямляч, відсмоктувач, вмикач, групувач, заземлювач, запалювач, затінювач, збільшувач, , здовжувач, змішувач знімач, нагнітач, нагрівач, намотувач, обмежувач, освітлювач, ослаблювач, охолоджувач, перемикач, переривач, підсилювач, повторювач, подвоювач, помножувач, потроювач, пускач, розбризкувач, роз'єднувач, розмикач, розпилювач, розширювач, сповільнювач, уловдювач, формувач*; б) “речовина, що активізує певну дію”: *вбирач, випромінювач, закріплювач, затінювач, наповнювач, окислювач, розсівач*. Деякі терміни можуть і водночас означати і прилад, і речовину: *вбирач, ослаблювач поглинач, прискорювач, сповільнювач*. Словотвірну базу українських фізичних термінів на – ач становлять 5 типів твірних основ:

1. Префіксальні дієслівні основи із суфіксом -ува-: *випалювати – випалювач, випаровувати – випаровувач, випромінювати – випромінювач, вирівнювати – вирівнювач, висмоктувати – висмоктувач, відсмоктувати – відсмоктувач, впорскувати – впорскувач, всмоктувати – всмоктувач, загострювати – загострювач, заземлювати – заземлювач, закорочувати – закорочувач, запалювати – запалювач, заряджувати – заряджувач, збуджувати – збуджувач, зріджувати – зріджувач, нагромаджувати – нагромаджувач, опромінювати – опромінювач, освітлювати – освітлювач, перемножувати – перемножувач, перетворювати – перетворювач, послаблювати – послаблювач, пригамовувати – пригамовувач, розмножувати –розмножувач, уповільнювати – уповільнювач*. 2. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –а-: *викидати – викидач, випрямляти – випрямляч, відповідати – відповідач, відсікати – відсікач, вмикати – вмикач, замикати – замикач, затискати – затискач, знімати –*

знімач, нагнітати – нагнітач, натікати – натікач, перекидати – перекидач, перемикати – перемикач, поглинати – поглинач, приймати– приймач, розгортати– розгортач, розмикати – розмикач. 3. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –ва-: *відбивати – відбивач, нагрівати – нагрівач, обігрівати – обігрівач, перегрівати – перегрівач, передавати – передавач, підбивати – підбивач, підігравати – підігрівач, пробивати – пробивач, розмикати – розмикач, усувати – усувач.* 4. Безпрефіксні дієслівні основи з суфіксом –а-: *питати – питач, пускати – пускач, тримати – тримач, штовхати – штовхач, шукати – шукач.* 5. Безпрефіксні дієслівні основи з суфіксом –ува: *групувати – групувач, формувати – формувач.* Значне переважання префіксальних дієслівних основ тісно пов'язане з особливостями деривації твірних дієслів-найменувань спонтанних і цілеспрямованих фізичних процесів. Значну частину таких основ використовують в процесі творення відповідних носіїв процесової ознаки, бо префіксальні мотиватори мають більш конкретне значення порівняно з безпрефіксними, тому і переважають як твірні. Безпрефіксні ж твірні основи, що позбавлені додаткових дієслівних відтінків, які вносять префікси, полегшують занепад дієслівності в імені. Суфікс –ач- є українських фізичних термінів єдиним афіксом, який активно використовують для творення сучасних українських термінів-назв носіїв процесових ознак. Недавно зафіксовано низку новотворів із цим афіксом: *групувач, перевипромінювач, розм'якшувач, формувач.* Активність моделі із суфіксом –ач зумовлена взаємодією низки позамовних і внутрішньомовних чинників: нагальними потребами фізичної термінології в найменуваннях нових приладів і речовин за суттєвою ознакою, насамперед за виконуваною дією; наявністю досить широкої словотвірної бази: в ролі твірних виступають дієслова двох продуктивних у сучасній українській літературній мові двох структурних типів – з суфіксами-ува-, -а- . Чинники, які обмежують продуктивність назваюого вище словотвірного типу, такі: наявність у сучасній українській літературній мові синонімних афіксів, передусім суфікса –ник, а також видових дієслівних пар недоконаного й доконаного видів, де з першою. Легко поєднується суфікс –ач, а з другою –ник: *збуджувати – збуджувач, збудити – збудник.* У досліджуваній фізичній термінології виявлено чимало словотвірних синонімів з обома названими суфіксами: *відгалужувач – відгалузник, вимірювач – вимірник, випаровувач – випарник, запалювач – запальник, зволожувач – зволожник, нагрівач – нагрівник, обігрівач – обігрівник охолоджувач – охолодник, переривач – переривник, підігрівач – підігрівник, розділювач – роздільник, розтягувач – розтяжник, розширювач – розширник,* чимала частка термінів-дублетів з іншомовним суфіксом –ор-/ер: *вгамовувач – демпфер, відбивач – рефлектор, зневоднювач – дегідратор, згущувач – конденсор, знижувач – редуктор розсівач – дифузор, стискувач – компресор, заломлювач – рефрактор;* певна

SECTION 19.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

обмеженість твірних основ (суфікс ач , зокрема, поєднується тільки з дієслівними основами з суфіксом –а- і основами, що закінчуються на цей голосний: - ува-, –ва-).

Словотвірний тип “ДО+ -ник”. Девербативи з суфіксом -ник, як і похідні віддієслівні іменники з суфіксом –ач, у фізичній термінології мають два часткові словотвірні значення: 1) “прилад, механізм, що здійснює дію або призначений її виконувати”: *вбірник, відбивник, гасник, записник запобіжник, зволожник, зупинник, лічильник, мірник, нагрівник, обмежник, обмінник, переохолодник, підігрівник, пропускник, розподільник, розрядник, розширник, світильник, холодильник.* 2) речовина, що активізує певну дію”: *відновник, замінник, осадник, осушник, провідник, розчинник.* В українській фізичній термінології використовують також математичні терміни з суфіксом –ник: *визначник, дільник, множник, показник (ступеня).* Суфікс представлений двома аломорфами: - ник: *відстійник, запобіжник*(б1 дериват) та –льник: *кип'ятильник, холодильник* (10 дериватів). Можлива заміна -морфа -льник морфом -ник, тобто відновити давновідомі похідники: *морозник*, а не *морозильник, світник*, а не *світильник, холодник*, а не *холодильник.* Однак сьогодні робити це складно через значне поширення похідників із -льник, а не можливих їх варіантів з кінцевим аломорфом -ник.

У процесі творення фізичних термінів за допомогою морфа -ник переважно цілком відсікається суфікс твірного дієслова. Через це визначення структурного типу твірної основи можливе лише за умови збереження інших її формальних показників (фонемного складу, акцентуаційних особливостей) в складі похідних іменників.

Узявши до уваги сказане вище, можемо виокремити 8 типів твірних основ для українських фізичних термінів із морфом –ник: 1. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –и- (суфікс відсікається): *відмітити – відмітник, збурити – збурник, відновити – відновник, загустити – загусник, осадити – осадник, охолодити – охолодник, переохолодити – переохолодник, очистити – очисник, переходити – перехідник, проводити – провідник, розрядити – розрядник,* 2. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –ва- (голосний а в процесі словотвору відсікається): *відбивати – відбивник, зливати нагрівати – нагрівник, обігрівати – обігрівник, перегрівати – перегрівник,* 3. Безпрефіксні дієслівні основи з суфіксом –и- (суфікс у процесі творення відсікається) : *гасити – гасник, глушити – глушник., ділити – дільник, множити – множник;* 4. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –ува- (суфікс відсікається): *випарювати – випарник, випробувати – випробник;* 5. Префіксальні дієслівні основи з суфіксом –а- (суфікс відсікається): *пропускати – пропускник, обтікати – обтічник.* 6. Префіксальні безсуфіксні дієслівні основи: *запобігти – запобіжник,* 7. Безпрефіксні дієслівні основи з суфіксом –а- (суфікс відсікається) : *міряти –*

мірник, 8. Безпрефіксні дієслівні основи з суфіксом –ува- (суфікс відсікається) : *пробувати – пробник*. Решта українських фізичних термінів з морфом –ник водночас співвідноситься з основами двох структурних типів: 1 і 4: *запалити, запалювати – запальник, зволожити, зволожувати – зволожник, осушити, осушувати – осушник, розширити – розширювати – розширник*, 1 і 5: *визначити, визначати – визначник, відділити, відділяти – віддільник, розділити, розділяти – роздільник*; 4 і 5: *вимірювати, виміряти – вимірник, показувати, показати – показник, відстоюватись, відстоятись – відстійник*. Фізичні терміни з морфом –льник від безпрефіксних дієслівних основ з суфіксом –и-, рідше –а-: *гасити – гасильник, жити – живильник, кип'ятити – кип'ятильник, лічити – лічильник, паяти – паяльник, світити – світильник*. Морф –льник, приєднуючись до безпрефіксних дієслівних основ, певною мірою компенсує сполучувальні можливості морфа -льник, який не приєднується до основ на голосний.

Українські фізичні терміни з суфіксом –ник виражають те саме словотвірне значення, що й віддієслівні похідники з суфіксом –ач. Відрізняються вони характером словотворчої бази. Якщо девербативи на –ач у ролі твірних переважно використовують префіксальні дієслівні основи з суфіксами –ува-, –ва-, –а-, то віддієслівні терміни на –ник утворено передусім від основ ще одного продуктивного дієслівного типу: префіксальних основ з суфіксом –и- (38 термінів з урахуванням неєдиної мотивації). Таким чином, суфікс –ник- долає структурні обмеження, притаманні суфіксові –ач- (неприєднуваність до дієслів, основа яких закінчується не на звук *а*), доповнюючи можливості суфікса –ач як засобу творення найменувань носіїв процесової ознаки в сучасній українській фізичній термінології.. Якщо структурні типи твірних основ термінівдевербативів на –ая і –ник збігаються і наслідком цього є поява дублетних термінних пар, то перевагу можна надати фізичним термінам із суфіксом –ач, які, зберігаючи суфікси дієслівних 442 мотивувальних основ, тісніше із пов'язані ними семантично, а отже, повніше характеризують предмет за виконуваною дією. Морф –льник, що, крім префіксальних, приєдується до безпрефіксальних дієслівних основ, певною мірою компенсує їх недостатню активність в українських фізичних термінах на –ач.

Оскільки в досліджуваній термінології безпрефіксні дієслова порівняно рідко виступають у ролі мотивувальних, девербативних термінів на –льник зафіксовано порівняно мало (всього 10 похідників). До того ж за допомогою суфікса –ник утворюються фізичні терміни, які певною мірою втратили зв'язок з мотивувальними дієсловами. Їм у фізичній термінології сучасної української мови притаманна подвійна мотивація – співвіднесеність поряд із дієсловами ще й з девербативними безсуфіксними іменниками. Пор.: *відстійник – відстоятись і відстій, обмінник – обмінятись і обмін, перехідник – переходити і*

SECTION 19.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

перехід, подільник – поділити, поділяти і поділ, пробник – пробувати і проба, розрядник – розрядити і розряд, ударник – ударяти, ударити і удар.

Словотвірний тип “ДО+ -ок”. Українські фізичні терміни з суфіксом -ок мають два часткові словотвірні значення: 1) “результат дії”: *відбиток, згусток, зливок, знімок, насадок*, 2) “предмет, що виконує дію або призначений для її виконання”: *висок, придаток, свисток*. Тип в українській фізичній термінології непродуктивний. Коло похідних становлять лиш зазначені вище похідники, два із яких утворено від безпрефіксних дієслів (*висіти – висок, свистіти – свисток*, а похідниє *придаток* має префіксальну твірну основу *придат-*).

Словотвірний тип “ДО+ -ун”. В українській фізичній термінології виявлено 6 найменувань знаряддя дії, де в ролі твірних виступають безпрефіксні дієслівні основи: *бігти – бігун, двигати(заст.) – двигун, пливти – пливун, повзти – повзун, смоктати – смоктун, трясти – трясун*. Нових похідники з названим суфіксом не зафіксовано. Словотвірний тип “ДО+ -чик” Тип у сучасній українській фізичній термінології непродуктивний. Чотири похідники, що мають у своєму складі суфікс -чик, мотивовані безпрефіксними дієсловами, обмежені у своєму вжитку: *дати – датчик, мітити – мітчик, пищати – пищик, показувати – покажчик*.

Інші словотвірні типи. В українській фізичній термінології виявлено ще 3 терміни, що є віддієслівними утвореннями від безпрефіксних дієслівних основ, – два з суфіксом -ій (*носії (заряду), рушій*), а один – з -іль (*важіль*). Обидва типи найменувань непродуктивні.

Фізичні терміни з іншомовними суфіксами

Найменування носіїв процесової ознаки в українській фізичній термінології творяться також за допомогою іншомовних суфіксів -ор (-атор), -ент і -ат. Продуктивний тільки словотвірний тип з суфіксом -ор, з іншими суфіксами тут функціює порівняно небагато дериватів (15 девербативів зі суфіксом -ат. і 13 – з суфіксом -ент).

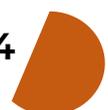
Словотвірний тип “ДО+ -ор”. Українські віддієслівні фізичні терміни з суфіксом -ор називають предмети (прилади, механізми, речовини, системи), що виконують дію, названу мотивувальною основою: І. Зіставлення розглядуваних похідників з їх твірними основами дає змогу виділити в них два суфіксальних аломорфи -ор (*детектувати – детектор, інжектувати – інжектор, контактувати – контактор*) та -атор (*вібрувати – вібратор, демодолювати – демодулятор, детонувати – детонатор, концентрувати – концентратор, пасивувати – пасиватор, регенерувати – регенератор*). Переважають девербативи на -атор. В українській фізичній термінології їх виявлено 67, тоді як девербативів на -ор налічуємо 18. Структура похідної основ термінів на -ор не відзначаються різноманітністю. Іменники на -ор/-атор співвідносяться зі спільнокореневими дієслівними основами з суфіксом -ува- та його

аломорфами –изува- і –фікува-: *вентилювати – вентилятор, генерувати – генератор, дегідрувати – дегідратор, детонувати – детонатор, диференціювати – диференціатор; атомізувати – атомізатор, гомогенізувати – гомогенізатор, десенсибілізувати – десеенсибілізатор, сйонізувати – йонізатор, кристалізувати – кристалізатор, поляризувати – поляризатор; емульсифікувати – емульсифікатор, пластифікувати – пластифікатор*. Похідники на атор-, крім відповідних дієслів, співвідносяться з відповідними іменниками на –ація, –изація, –фікація, пор. детонація – детонатор, гомогенізація – гомогенізатор, пластифікація – пластифікатор. Тому у сучасній українській мові такі похідники можна кваліфікувати як слова з подвійною мотивацією. Низка запозичених термінів з кінцевим –ор (*гіратор, радіатор, курсор, рефлектор, селектор* та ін.) не мають у сучасній літературній мові ні співвідносних дієслів, ні співвідносних іменників. Тому їх зазвичай зараховують до непохідних. Українськими відповідниками низки поширених міжнародних девербативів є національні терміни із суфіксами –ач, –ник, –ун, напр.: англ. *accelerator* – укр. *прискорювач*, англ. *conductor* – укр. *провідник*, англ. *cursor* – укр. *повзун*, англ. *irradiator* – укр. *випромінювач, опромінювач*, англ. *persistor* – укр. *випрямляч*.

Словотвірний тип “ДО+ -ент”. Деривати з суфіксом –ент у фізичній термінології мають часткове словотвірне значення “речовина, що виконує дію, названу твірним дієсловом”. У складі таких похідників вичленовуємо два аломорфи –ент та –ант. *абсорбент, адсорбент, коагулянт, флокулянт*. Українські фізичні терміни на –ент/-ант мотивовані дієсловами із суфіксом –ува-: *екстрагувати – екстрагент, коагулювати – коагулянт*. Фізичні терміни з названими суфіксами активно функціують в англійській термінології, звідки активно проникають в українську фізичну термінологію або безпосередньо, або шляхом перекладу. Українські фізичні терміни, що були свого часу перекладені, мають здебільш таку структуру: “мотивувальний прикметник + відповідний іменник”: *coolant* – охолоджувальне середовище, *corrodant* – кородувальний агент, *penetrant* – проникна речовина, *similant* – моделювальний прилад. Деякі деривати мають питомі українські відповідники – віддієслівні іменники із суфіксом –ач або –ник: *retardant* – *сповільнювач*, *dissolvent* – *розчинник*, *substituent* – *замінник*.

Словотвірний тип “ДО+ ат”. Суфікс –ат творить назви речовин – об’єктів і результатів дії: *абсорбат, адсрбат, гідролізат, дистиллят, елюат, коагулят, конденсат, концентрат, рацемат, сублімат фільтрат, сорбат, сублімат*. У ролі мотивувальних для похідників на –ат виступають дієслівні основи із суфіксом –ува-: *адсорбувати – адсорбат, сублімувати – сублімат, фільтрувати – фільтрат*. Названі вище девербативи становлять невелику групу похідників в українській фізичній термінології. Наявність невеликої кількості похідників на –ат передусім зумовлене екстралінгвістично: у фізиці існує порівняно

SECTION 19.

PHILOLOGY AND JOURNALISM

обмежена кількість понять, що є об'єктами або результатами дії. До того ж існує і лінгвістичний чинник: деякі найменування результатів дії утворені з допомогою питомого суфікса –ок: *відбиток, згусток, знімок, насадок*. Іншомовні суфікси –ор, –ент, ат іноді не мають строго визначених твірних основ: поряд з твірними дієсловами вони часто мотивовані віддієслівними іменниками, що теж називають дію: *абсорбувати, абсорбція – абсорбер, абсорбент, абсорбат*. Такі деривати можна водночас розглядати серед віддієслівних і відіменникових.

Висновки. Отже, творення українських фізичних термінів-назв носіїв процесових ознак відбувається в руслі загальнономовних словотвірних процесів і характеризується такими закономірностями: а) тенденцією до концентрації, узагальнення основних словотвірних типів, обмеження їх кількості у складі розглядуваної словотвірної категорії (продуктивними є тільки два типи питомих віддієслівних термінів: з суфіксами – ач , –ник та один різновид позичених термінів – з суфіксом – ор); б) безпосередньою залежністю продуктивності словотвірної типу від семантичного і структурного розмаїття твірних основ; в) неухильне збільшення кількості мотиваторів з похідними основами та утворення словотвірних ланцюгів, що відображають взаємодію різноманітних понять; г) широке запозичення міжнародних фізичних термінів-назв діячів та твірних основ для більшості із них; д) можливість множинної мотивації для цілої низки похідних термінів (наявність двох структурних типів твірних основ в деяких питомих назвах із суфіксом –ник, дієслівна та іменникова співвіднесеність в запозичених іменниках із суфіксом –ор, –ент).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. К. : Вид. дім "KM Academia". 2000. 218 с.
- [2] Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові / М. Кочан : Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л. : ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 520 с.
- [3] Кочан І.М. Українське термінознавство вчора, сьогодні і завтра/ Мовознавство. 1917. №6. С. 44-53.
- [4] Кубайчук Віктор. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови / Кубайчук В. К. : К.І.С., 2004. 176 с.
- [5] Українська мова у ХХ сторіччі : історія лінгвоциду : Документи і матеріали / Упорядн. Л. Масенко та ін. К. : Вид. дім "Києво-Могилянська акад.", 2005. 399 с.